

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Egy socialis kérdés,

s erre adott véleménye egy szakembernek.

Egy humánus munkával foglalkozó budapesti társaság, az illető körökhöz 1903. okt. 26-án a következő felhívást intézte: „A socialis programnak a 8 órai munkaidőre vonatkozó pontját tárgyalván, ezzel kapcsolatban foglalkoztunk a 36 órai munkaszünet kérdésével, jelsül a munkás világnak azzal a kívánságával, hogy a vasárnapi munkaszünet szombat délutánra is kiterjesztessék s ehhez képp a heti bérfizetések már szombaton délből teljesítenek, hogy ekképp a munkás a szombati nap szabad délutánján mindennemű szükségleteit bevásárolhassa és magán dolgait, családi ügyeit is elintézhesse.

Részünkről a megbeszéléseink során felhangzottak nyomán arra a meggyőződésre jutottunk, hogy bár sok tekintetben még fejletlen ipari viszonyaink között a 36 órai munkaszünet megvalósítása nehézségekbe ütközik s az ipari érdekek érzékeny sérelme nélkül csakis úgy volna keresztülvihető, ha a szombat délutánnal megrövidülő munkaidő más megfelelő időben lehetőleg pótolatnék, mindazonáltal az a kívánalom, hogy a hetibérek kifizetése már szombaton délből teljesítenek, kiváló figyelmet érdemel.

Sőt arra a meggyőződésre jutottunk, hogy e kívánság teljesítése most már aktuális és sürgős feladatul jelentkezik, annyival inkább, mert a vasárnapi munkaszünet következetes keresztülvitelével a most divó szombat estéli bérfizetésnek hátrányai nemcsak a munkás világot, hanem az amugy is gyenge és újabb intézkedésekkel még inkább meggyengített kereskedelmünket is sújtják.

A műhelyeket és boltokat ugyanis vasárnap becsukják, de a korcsmákat kávé és pálinka méréseket nyitva tartják. Egyfelől tehát

megnehezítik a munkásnak azt, hogy szükségleti cikkeit bevásárolja, másfelől pedig bőséges alkalmat nyújtanak neki, sőt mondhatni, arra csábítják, hogy verejtékes keresményét haszontalanul elprédálja.

Ennek a közgazdasági és közkerécsiségi szempontból egyaránt káros állapotnak a felismerése indított arra, hogy a hetibérfizetések üdvös reformja iránt mozgalmat kezdjünk, melylyel oda akarunk hatni, hogy az ipari munkások heti bérüket ne szombaton este, hanem már szombaton délből, — ahol pedig ez az iparüzem érzékenyebb hátránya nélkül keresztül nem vihető, valamely (hetivásár előtt való) hétköznapon délből kaphassák ki.

Ezt az eszmét az orsz. iparegyesület s a fővárosi malomegyesület is napi rendre tűzte, sőt egyik-másik gyáros és munkaadó saját iparüzemében már meg is valósította.

Ennek az eszmének mentől szélesebb körben megvalósítása végett felhívjuk a gyárosokat és munkaadókat, hogy e reformnak saját üzemükben megvalósítása által követendő példával járjanak elől, a hírlapírók pedig ez eszme megvalósítását tőlök telhetőleg propagálják.

A bérfizetéseknek megfelelő időben való teljesítésére nézve különösen a készpénzben szükölködő kisiparosoknál van a legnagyobb nehézség. Megfontolandónak tartjuk tehát és az illető factoroknak bölcs megfontolásába ajánljuk, vajjon nem kellene-e és nem lehetne-e társadalmunkat arra szoktatni és nevelni, hogy legalább a fogyasztó közönségnek az a része, amely szükségleteinek beszerzésénél hitelre nem szorul, szokják le arról, hogy a betévő falatért dolgozó kisiparosnak csupa szokásból vagy szélyből adósa maradjon s azt erejét meghaladó és létalapját megingató hitelezésre kényszerítse.

E felhívásból láthatjuk, hogy maga az intelligens társadalom is megmozdul, hogy a so-

cialis kérdéseknek békés uton való megoldását, — mondjuk a socialis eszméknek gyakran tulajtott követelését is elősegitse, — mintegy ajtót nyit a bár nem szívesen látott jövevénynek, — nehogy azt betörje.

E kérdésnél szintén áll ez. A munkás osztály szorgosan munkálkodik s mondhatjuk elég sikerrel, helyzete javításán. Fel-fellép tul követelődzéseivel. Megpróbálja sikerül-e? Mert már az összetartás hatalmas erejével elért elég sokat, — ami az ő helyzetökre előnyös, — de az osztársadalomra határozottan káros.

Elszigetelte magát teljesen az emberi társadalomtól. — Nemhogy egybeforni igyekeznék azzal s magát, mint annak egyik tagját méltónak igyekezne tartani arra, hogy megbecsültesék, — kizárja magát onnan, de szívósan összetart a vele egyszörű társaival s oly erős kasztá kezd alakulni, mely követel, követelni tud és merészel s gondolja, hogy a társadalmi rendet az ő kedvük szerint sikerül kizökkenteni a kerékvágásból. S csudálatos, a társadalom kezd megbarátkozni ez eszmével s egész nyugodtan veszi, mert a szélágazó nézetek s a lazult társadalmi rend folytán, nem érez magában erőt a socialis kérdések céltudatos megoldására; — hanem mint teljesen tehetetlen sereg, megnyitja kapuit az ellenségnek.

Az ellenség azonban nem veszedelmes; inkább olyan, mint az elkényeztetett gyermek, ki-

nek apja megengedi, hogy szakállát megsimogassa, aki aztán egész bátran, simogatás helyett — később meghuzogatja.

Velünk született kötelességünk helyzetünk javításán munkálkodni. Minden ember socialista a maga javára és létezése érdekében. A munkás osztály is az. Csakhogy az ő követeléseik, nem mondom, hogy épp e jelen követelésük, hanem más dolgaik megölőivé lesznek épp azoknak a létezési feltételeknek, melyekért ők küzdenek.

Hogy tárgyantól egy kicsit eltérek, kénytelen vagyok vele, mert így képzelek összefüggő képet alkotni véleményemről.

Elkezdem a bérharcon. Tudjuk mennyi sok küzdelem, erőszak, de az összetartás hatalmas ereje, legtöbbször sikerre vezetett egy-egy bérharcot. A siker azonban látszólagos. Nem használt a munkás osztálynak, de ártott a munkaadónak és a társadalomnak. Nagyobb fizetési igények, — a munka, a készítmény árának a megdrágulását jelentik. A munkás osztály célja tényleg az, hogy szorítsák a munkaadókat jobban fizettetni munkáikat.

Igen, de hogy lehessen ezt tenni, mikor a nép ipari termékek vásárlásánál mindig az olcsóbbat keresi!? S ha illet nem talál, nem veszi. Vagy ha az szükségleti cikk és drága, kevesebbet vesz, mert nincs módja hozzá. Drágább, — kevesebb lesz a szükséglet. Hova lesz

TÁRCA.

FAGYÖNGYÖK

egy világi ember naplójából.

(Folyt. és vége.)

11. *Kálvinista nőegylet.* Nem hittem volna, hogy ez a cím is belekerül a naplómba. Szinte haragudtam, midőn a Debr. Független Ujságban elkezdte emlegetni a bátorszavú Móricz Pál. Ugyan mire való már ez megint!? Nem eléggé felekezetekre vagyunk már így is szakadozva. Még ez is. Hiszen akkor rögtön megszületik a római katolikus, utána a görög katolikus, s még elérjük, hogy orthodox és szeffárd izraelita nőegylet is alakul. Hiszen igaz, hogy a zsidónőegylet, meg a lutheránus filléregylet már évek óta létrejöttek, a harminc évvel ezelőtt gróf Bethlen Mikó Róza által létesített felekezetnélküli jótékony nőegyesület mellett. De nem is hagyta szó nélkül sem az akkori vezetőség, sem a nagyészű elnök Mikó Róza, s látnoki tehetséggel megjósolták, hogy ezen felekezeti alapokon szervezett nőegyletek egyfelől az addigi békés egyetértést veszélyeztetik, más oldalról pedig szétrobbantják a nagy fáradtsággal s igazán keservesen megalakított — első jótékony

nőegyletet, melynek vezetősége pedig mindég figyelemmel volt a különböző felekezetek számarányára s felváltva az egyik alelnök katolikus a másik pedig a zsidó tagok közül választatott, s a választmányban is kellő arányszámmal voltak a különböző felekezetek képviselve. De hát hiába. Bethlen Mikó Róza tervez, Wollaffka Nándor végez. S utóvégre is, a mi szabad a zsidóknak, meg a lutheránusoknak, hogy tudniillik külön zsidónőegyletet és lutheránus filléregyletet alakítsanak, csak épen a római katolikusoknak ne volna megengedhető?! Dehogy is ne?! Kétségbevonhatatlan és szent joga van a róm. katolikus hölgyeknek egy külön római katolikus jótékony nőegylet alakításához. Meg is alakították. Igen szépen és jól. Szent karácsony ünnepére! De ép olyan elvithetetlen joga, sőt szent kötelessége most már a legnagyobb, a leghatalmasabb kálvinista felekezetbeli nőknek is, hogy külön kálvinista nőegyletté tömörüljenek, vagyis, hogy az 1870-dik évben a város kálvinista lakosságának zöme által létesített debreceni jótékony nőegyletet *kálvinista nőegyletté* átalakítsák, az idegen természetű alapítványok ügyét az alapítványtevők, illetve örökösök megkérdezése által rendezzék, alapszabályaikat módosítsák és áldásos működésüket most már *mint kálvinista nőegylet* tovább folytassák.

Mert mégis csak különös kívánság volna az, hogy azon 30 évnél több idő óta működő, a szegényeket felekezeti különbség nélkül istapoló első

akkor fordítható a túlnépeség folytán a hatalmas munkás erő. Felesleges lesz, vagy ezáltal, vagy a munkagépek által, mert a munkaadó szorítva van a magasabb munkabérek fizetésére. Ezt kénytelen megadni, de hogy készítményeinek vevőt is találjon, gépek segélyét veszi igénybe s felényi munka erővel tizszerannyit termel. Aktió, reakciót szül.

Van még egy másik baj is. A bérharcoknál elért s kénytelenségből megadott hatalmas követelések folytán a munkaadó csak erős, fiatal s teljesen képzett munkásokat alkalmaz. Nem alkalmazza, a fiatal kezdő, a gyengébb képességű, meg az előregedett munkásokat. Munkás van elég, válogathat bennük. Mi lesz ezekkel. Nincs se rokkant pénztár, se nyugdíj, e néposztálynak még. S az így munka nélkül maradottakkal csak szaporodik az elégedetlenek száma.

A nyolc óra munka, nyolc óra szórakozás, nyolc óra pihenési idő eszméje így nagyon szép gondolat. Humanus, heljes is volna. De ha ezt megoldják, természetesen bizonyos harcok után, nem érnek el vele semmit. Az ipari munka értéke a mai felfogás szerint az a nyers érték, melyet mint különös tehetség alkotta művészetet annak szellemi értéke szerint díjazni nem lehet. A nagy vagyonnal, vagy nagy jövedelemmel rendelkezők még megbírnák. De mi lenne a néppel, a tömegfogyasztóval, melynek az anyagi helyzete nem engedi meg hogy az értékek, az árak emeltessenek.

Pedig két eset állhat fenn, vagy a készítmények árát kell felemleni, vagy a munka béreket lejjebb szállítani, hogy a sok idővesztés pótolható legyen s az árakat abban az egyensúlyban lehessen fentartani, hogy a munkaadó megélhessen s a közönség erszénye is megbirja.

Saját kis üzletemnél tapasztalom ez időpazarlás hátrányát. Személyzetem 10 $\frac{1}{2}$ órát dolgozott; összetartásuk által sikerült ezt 10 órára leszállítani. 20 tagból álló személyzetemnél tehát a veszteség napi 10 óra. Egy év, azaz háromszáz munkanap alatt 3000 óra.

Micsoda helyrehozhatatlan veszteség ez s közgazdaságilag mily kiszámíthatatlan kár az egy életen keresztül, csak azért, hogy az a munkás szerény félórászkával kevesebbet dolgozik. Haszna neki sincs belőle. Mert az idejét azért nem tölti hasznosan el, mert legfeljebb előbb beül az ő vendéglőjébe vacsorázni s egy pohár borral többet iszik meg.

Mert otthona, családja, aránylag nagyon kevésnek van, a ki mégis családja körében fél órával több időt tölthet.

Végre jön a legujabb, a vasárnapi munkaszünet megtoldása a szombatdelutánnal.

Ez ismét egy oly kívánság, melyre szükség nincsen.

Ha a vasárnapi munkaszünet annyira ki volna terjesztve mint Angliában, a hol vasárnap a templomon kívül egyéb hely nyitva nincs,

nőgyelet kebeléből lassanként kivonulnak a más vallásbeliek s úgy erkölcsi, mint anyagi tőkéknek másutt erélyesebben és lelkesebben feláldozásával, egyfelől ártatlanul sulytatják a régi együletet a tehetetlenség vádjával, másfelől pedig épen a legnagyobb számú félekezet minden szép és nemesért buzgó hölgyeit majdnem saját felekezetük sorsa iránti közöny vagy érdeklődés hiányának meg nem érdemelt gyanujába sodorják. Épen azért őszinte örömmel üdvözlünk minden oly mozgalmat, mely a debreceni *kálvinista nőgyelet* megalakítására, illetőleg a régi jótékony nőgyeletnek *kálvinista nőgyelletté* átalakulására irányul. Ajánlom a nőgyelet m. t. vezetőségének, különösen fáradhatatlan buzgalmu és nagyérdemű elnöke *Veressné Szathmáry Teréz* urhölgynek b. figyelmébe, hogy e magasztos cél elérésére szolgáló előmunkálatokat késedelem nélkül kezdje meg!

12. *Kálvinista miniszterelnök.* Gróf Szapáry Gyula és egy kath. püspök (Báró Bánffy Dezső miniszterelnöksége idejében ellesett párbeszéd.) *gr. Szapáry:* Hogy érzi magát Méltóságod? *Püspök:* Köszönöm kegyelmes uram. Nagyon jól. Hiszen tudja Excellenciád, mi katolikusok mindig legjobban érezzük magunkat kálvinista kormányelnök alatt.

(Katholikus főispán.)

Sokan azt az argumentumot hozták fel a *Beöthy Pál* debreceni és hajdumegyei főispánsága ellen, hogy

katholikus. Ezt már még se tenné Tisza, hogy épen a kálvinisták Rómájába küldene katolikusot.

Erre én röviden csak annyit jegyeztem meg, hogy gróf Tisza István sokkal inkább megtehetné, mint Széll, Apponyi vagy Lukács.

(Lutheránus bíró.)

Százados szokás, hogy a debreceni városi tanácsban egy katolikus szenátort választanak. Most is ott ül a derék Körner Adolf. Ezt a példát igen ügyesen aknáztta ki egy vidéki bíró, a ki azzal támogatva a debreceni törvényszékhez való kinevezését az igazságügyminiszternél, ki maga is Luther egyházának oszlopembere volt, hogy a 72-iki rendezés óta még soha sem neveztek a debreceni törvényszékhez lutheránus vallásu embert, Ő volna az első. Használt az ügyes beszéd s X urat kinevezték. Nyugdíjba is ment azóta, de a helye alighanem ismét kellőleg van betöltve.

(Zsidó bizottsági tag.)

A közigazgatási bizottsági tagok közé gróf Degenfeld nyugalm. főispánunk, ki mindig nagy figyelemmel volt a zsidóság érdekeire, egy helyet a zsidók részére

ugy helyes s teljesen reális volna az, hogy a munkások szombat esténél előbb kapják a fizetésüket.*

Angliában a munkás pénteken este kapja fizetését. A szombat szabad órái bevásárlásra fordíthatók, de azért a munka szombaton estig tart, legfeljebb 1 órával előbb végződik.

Az tehát ez időszerint nem szükséges s nem is előnyös sem a munkás osztályra, sem a kereskedelemre, sem a munkaadóra, hogy a szombatdelután is bevonassék a munkaszünetbe, mert csak több alkalom kínálkozik a pénz haszontalan elpredálására.

Sőt jelen körülmények között, a mikor minden üzletágnál szombaton este 5—6 órakor kapják a fizetést s a boltokat este nyolcig, kilencig vasárnap délelőt 10 óráig nyitva tartják, az élelmi és szükségleti cikkeket beszerezhetik. Mert az a munkás, a kinek az erkölcsi érzéke minden tekintetben helyes, az nem fogja keresményét korcsmákban és kávéházakban elpredálni, hanem helyesen beosztva tisztességes életet élhet. Az pedig, kinek erkölcsi ereje züllés útján van, a pénzt ha előbb kapja, előbb el is dorbézolja.

Ne szombat délre tegyék tehát a kifizetéseket mert hiszen akkor a bevásárlás egyre megy akár dél, akár este. Már nem kaphat azt, a mi a legfőbb szükséglet; piaci élelmi cikkeket. Hanem

* Bizony oda kell törekedni és előbb-utóbb oda is fog fejlődni a magyar közélet is, hogy a vasárnapon, nem lesznek nyitva a korcsmák és csapszékek! Szerk.

tartott fenn, így az elhunyt Berger Henrik után Dr. Popper Alajost választotta be, s e szokás anyyira meghonosodott, hogy most legutóbb a függetlenek megbuktatták ugyan a jó öreg Poppert, de helyette ugyancsak a zsidó Fejér Ferenczet választották be.

13. *Szegény katonáink.* Elszorúl a szívem, könny tolu a szemembe, ha azokra a szegény jó magyar fiukra gondolok, kik oly ártatlanul szenvednek és szenvednek börtöneikben! Boszniában százakra megy a számuk, itt Debrecenben pedig heten vannak az Istenadták, kik saját véreink, testvéreink és felebarátaink! És nincs erő, nincs hatalom, mely kiszabadítsa ez ártatlanul súlytottakat rettenetes helyzetükből! Hát az a hét szerencsétlen bakafiu oly borzasztó bünt követett el még az által is, hogy egy hazafias gondolat fogamzott meg bennök?! hiszen a megkoszoruzást végre sem hajthatták! Hát nincs irgalom az emberi szivekben és nem mozdul meg senki e szerencsétlenek érdekében! Hol vagytok Debrecen papjai, hatósága, hol vagytok ti nemes szívü honleányok, kik a vész idejében sokkal többet tudtok kérelmi szavatokkal elérni? Mozduljatok meg és járuljatok a katonai parancsnokságok elé — irgalmat kérve!

14. *Ev. ref. egyházkerületi nyomda.* Azt hiszem a nyomdászok sztrájkja, meg a városi nyomda kö-

fizessük ki munkásainkat pénteken este, hogy szombaton reggel a munkás felesége megvásárolhassa az élelmi cikkeket és egyéb dolgokban is eljárhasson.

Mert a munkaadó, ha ez keresztülvitetik, úgy rendezheti be magát akár nagy akár kis iparos, hogy a szükséges pénzt szombat este helyett már péntekre előteremtse; különben ezt keresztül vinni is csak az esetben volna szükséges, ha a kereskedők is megrövidítenék üzleti foglalkozásuk idejét. De azt látjuk, hogy éppen a munkásoktól remélhető forgalom miatt, szombaton este átlag mindenütt még tovább tartják nyitva üzleteiket.

Igen helyes a felhívás utolsó része, melyben hogy a munkaadó munkását kellő időben fizethesse, azt mondja: „Szoktassuk a közönséget arra, hogy a betevő falatért dolgozó kisiparosnak csupa szokásból, vagy szeszélyből, adós ne maradjon s azt erejét meghaladó és létalapját megingató hitelezésre ne kényszerítse“.

Ez változtatná meg nyomoruságosan tengődő kisiparunk helyzetét s szabályozná a munkás viszonyt. Nem keserítené el a munkásokat, mert akkor a csendes megélhetés, a biztos jövő reményében, kisipari önállóságra törekednének s meglátna az a szoros összetartás a munkás osztálynál, melylyel helyzetük javítása végett olyan célok eléréséért küzdenek, mely csak látszólagos s bizonytalan ideig tartó előnyt nyújt, de biztos létezési alapot nem teremt.

Dávidházy Kálmán.

rében utóbb felmerült változások — alaposan kiábrándították azon vérmes reményü urakat a kik külön egyházkerületi nyomda felállításáról gondolkoztak.

15. *A Debreceni Protestáns Lap felvirágzása.* Nagy lelki gyönyörűséggel olvastuk kedves szerkesztőnk újévi beköszöntőjéből, hogy lapunk az összes hazai protestáns szaklapok között a legelterjedtebb. Megvagyok róla győződve, hogy ebben nagy része van a lap kiválóan gondos szerkesztésének, nyíltszívű, bátor, de soha nem sértő, szókimondása és a dolgokhoz való értelmes hozzászólásának. De én nem elégszem meg csupán ennek így általánosságban hangoztatásával. Én azt szeretném, ha e lapnak előfizetői, olvasói és dolgozótársai közelebbi ösmeretségbe, olyan szellemi barátságformába jutnának egymással s így arra kérek édes szerkesztő barátom, hogy a midőn névsorodat lezártad, kezdenéd meg a lap megfelelő részében a nevek közlését, hogy így lássuk, kikből áll a lapodat támogató gárda.

Most pedig egyelőre befejezem a „fagyöngyök“ sorozatát s a viszontlátásig üdvözlöm a t. olvasókat!

Id. Komlóssy Arthur.

A magyarországi evangéliom szerint reformált és ágostai hitvallású evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról.

Összeállította: az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetem's gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött vegyes bizottsága, a Budapesten 1903. november 19-én tartott közös gyűlésében.

(Folytatás és vége.)

1. Egyházi adósás.

Az 1848. XX. t.-c. 3. §-ának végrehajtására irányuló minden törekvés már kiinduláspontját el-

tévesztené, ha szemet hunyna az, egyházi adózás terén mutatkozó valóban türehetetlen bajok előtt.

Az ev. ref. egyházra vonatkozólag összeállított adatok szerint az egyház híveinek összes állami egyenes adója 13.840,000 korona, egyházi adójuk pedig 4.543,000 korona, vagyis az egyházi adó országos átlagban az állami adónak 32.82%-ára rug.

Ezen, magában véve is magas arányszám azonban az adózás terén mutatkozó bajokat a maguk egész komolyságában korántsem juttatja kifejezésre.

Az ev. ref. egyház 566.891 adóköteles tagja közül:

	adófizetők száma	egyházi adója	1 főre esik átlag	állami adója	Az állami adó az egyházinak hány %-ja
állami adót nem fizet	100.982	594.676	4.90	—	—
0—20 korona állami adót fizet	232.428	1.696.187	7.18	2.478,220	68.47
20 kor.-nál több állami adót fizet	233.481	2.252,763	9.65	11.361,780	19.82

Látjuk tehát, hogy az egyházi adóteher aránytalan sulylyal nehezedik a szegényebb egyháztagok vállaira.

A helyzet hű képét azonban csak úgy nyervehetjük, ha az egyes egyházak speciális viszonyait vesszük bonckés alá.

Mellékelt kimutatás az egyes egyházak viszonyait egyházmegyénként összegezve tünteti fel; annak végeredményeként konstatálhatjuk, hogy azon 1823 egyház közül, melyre vonatkozólag az adatok rendelkezésünkre állottak:

Az állami adót nem fizető egyháztagok átlagos adóterhe: 5—10 k. közt van 525 egyházban, az egyházak 28.8%. 10—20 k. közt van 142 egyházban, az egyházak 7.8%. 20 koronát meghalad 12 egyházban, az egyházak 0.6%.

Ugyanezen egyháztagok maximális adóterhe: 10—20 k. közt van 351 egyházban, az egyházak

19.2%. 20—40 k. közt van 65 egyházban, az egyházak 3.5%. 40 koronát meghalad 2 egyházban, az egyházak 0.1%.

A 20 koronán alóli adófizetők átlagos egyházi adóterhe pedig: 10—20 k. között van 498 egyházban, az egyházak 27.3%. 20—40 k. között van 83 egyházban, az egyházak 4.5%. 40 koronát meghalad 4 egyházban, az egyházak 0.2%.

Végül ugyanezen egyháztagok maximális adóterhe: 10—20 k. között van 674 egyházban, az egyházak 37%. 20—40 k. között van 369 egyházban, az egyházak 20.2%. 40 koronát meghalad 40 egyházban, az egyházak 2.2%.

A szegényebb hitsorsosainkra nehezedő ezen valóban elviselhetetlen adóteher, egyes egyházmegyékben mintegy koncentrált erővel mutatkozik. Így pl.:

	10—15	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40—50	50 korona felett
A 20 koronán aluli adófizetők átlagos adóterhe:	k o r o n a k ö z t							
	v a n h á n y e g y h á z k ö z s é g b e n							
A Beregi egyházmegye 57 egyháza közül*	20	14	7	2	1	—	—	—
A B.-somogyi egyházmegye 63 egyháza közül**	15	12	4	3	1	1	1	—
A F.-baranyai egyházmegye 72 egyháza közül***	19	21	5	4	2	—	—	—
Ugyanezen adófizetők maximális adóterhe pedig:								
A Beregi egyházmegye 57 egyháza közül*	8	12	14	6	7	4	2	—
A B.-somogyi egyházmegye 63 egyháza közül**	13	7	8	6	3	5	1	2 egyh.
A F.-baranyai egyházmegye 72 egyháza közül***	12	15	4	7	7	5	1	4

* 7-ből hiányoznak az adatok.

** 7-ből

*** 3-ból

Azt hisszük, hogy ezekhez a száraz adatokhoz nem kell kommentár. Ekesebben beszélnek azok bárminő ékes szavaknál s olyan állapotokról rántják le a leplet, amelyek valóban megdöbbentők és tűrhetetlenek nemcsak egyházi, hanem állami szempontból is, mert hiszen lehetetlen az államnak közönyösen néznie azt, hogy ily elviselhetetlen közterhek alatt nyögjenek polgárainak széles rétegei. Illusoriussá válik az egyenlő teherviselés nagy elve, hiábavaló minden állami actió az állami közszolgáltatások terén, ha ezen bajok orvoslására nem nyújtja az állam segítő kezét.

A baj forrása nemcsak a teher absolut magasságában, de annak egyenlőtlen eloszlásában s a még sok helyt fennálló párbérrendszer azon igazságtalanságában rejlik, miszerint az az egyház szegényebb és vagyonosabb tagjaira egyenlő súlylyal nehezedik.

A baj orvoslásának kiindulási pontját tehát egy oly igazságos maximális adókules megállapítása képezi, amely a segélynyújtás előfeltételét s egyuttal zsinórmértékét képezze: ezen adókulesot kelljen minden segélyt igénylő egyházközségnek életbeléptetnie s a segély mérvét azon hiány szabja meg, mely ezen adókules életbeléptetésénél fedezetlenül marad.

Szükséges ez nemcsak a segély egyenlő kiosztása szempontjából, hanem azért is, hogy a szegényebb egyháztagek sorsának könnyítésénél első sorban a vagyonosabbak anyagi ereje vétessék igénybe s az állam hozzájárulása csak azon összeg erejéig terjedjen, mely a vagyonosabb egyháztagek megfelelő megadóztatása utján nem fedezhető.

Ezen adókulesot mindkét egyház törvényhozó testülete van hivatva jogérvényesen megállapítani. Az ev. ref. egyházban próbaszámítások és oly adókules alapján, mely az igazságtalan tehereloszlás

egyik főforrását képező tandij eltörlése mellett, a családfőt terhelő mérsékelt személyi adót és az állami adó után kivetett egyházi pótdót állapítana meg, tettünk számítást az állami dotatio összegének megállapíthatására.

Ez a próbaképpen felvett egyik adókules a személyi adót 2 koronában, a pótdót pedig az állami adó első 20 koronája után 25%-ban, 20-50 korona között 20%-ban, 50-100 korona között 15%-ban, 100-200 korona között 10% ban, 200 koronán felül 5%-ban állapítja meg,

míg másik kísérletünk alapjául oly adókulesot vettünk, mely szintén a tandij eltörlésével — a pótdó százalékát — tekintet nélkül az állami adó magasságára — változatlanul 10%-ban, a személyi adót pedig, az illető vagyoni viszonyai szerint 2-20 koronában állapítaná meg akként, hogy a személyi adó átlagos magassága mintegy 45 korona legyen.

A pénzügyi eredmény mindkét esetben körülbelül ugyanaz, s az ezen kulcsok bármelyikének életbeléptetése esetén mutatkozó segélyszükséglet 14 millió koronára, vagyis az ev. ref. egyház tagjai mai egyházi adóterhének mintegy 30%-ára rug.

Természetesen ezen összeg a létező bajok mérvéhez képest oszlanék meg az egyes egyházközségek között, s míg egyházainknak aránylag kedvezőbb viszonyok között levő tetemes része segélyben egyáltalán nem részesülne, addig a nyújtott segély az új adóból befolyó összegnek 100-200%-át tenné 365 egyházban, vagyis az egyházak 20%-ában. 200-300%-át tenné 150 egyházban, vagyis az egyházak 8 $\frac{1}{2}$ %-ában. 301%-át meghaladná 78 egyházban, vagyis az egyházak 4 $\frac{1}{3}$ %-ában.

Ha pedig a súlyosabb viszonyok közt levő egyházmegyékre vonatkozólag tesszük vizsgálat tárgyává e segélyakció eredményét, úgy azt látjuk, hogy:

	összes szükséglete		ebből adóval		segélyből		a segélyösszeg az adónak %-ja
	f e d e z v e						
	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.	
a beregi egyházmegye	118,953	39	45,468	81	73,484	58	161%
a b.-somogyi egyházmegye	155,703	33	74,234	62	81,468	71	110%
a f.-baranyai egyházmegye	151,073	96	66,692	01	84,381	95	127%
a k.-somogyi egyházmegye	92,650	86	36,050	20	50,600	66	140%
a nagybányai egyházmegye	55,537	23	25,503	98	30,033	25	118%
a szatmári egyházmegye	99,083	32	43,442	59	55,640	73	128%
az udvarhelyi egyházmegye	59,992	16	33,101	58	26,890	58	81%
a felső-borsodi egyházmegye	76,849	88	33,010	—	43,839	88	133%

Az ág. hitv. ev. egyház adózási viszonyaira vonatkozó mindazon adatok, melyek hasonló számítás elkészítésére szükségesek lettek volna, nem állottak rendelkezésünkre, ennél fogva csak a két egyház általános adózási viszonyainak összehasonlításából vonhatunk az ágostai egyháznál mutatkozó szükségletre némi következtetést.

Az ágostai hitv. ev. egyház tagjainak összes egyházi adója 2.234,000 korona, állami adója 8.280,000 korona, egy lélekre esik az ev. ref. egyházban 6.76, az ágostaiiban 7.64 korona állami adó, egy lélekre esik az ev. ref. egyházban 2.16, az ágostaiiban 2.07

korona egyházi adó, s az egyházi adó az államnak ev. ref. egyh. 32.83, az ágostaiiban 28 százalékát teszi.

Látjuk tehát, hogy az ág. hitv. ev. egyházban a lélekszám szerinti egyházi adóteher valamivel csekélyebb, mint az ev. ref. egyházban, miután pedig az állami adóalap lényegesen nagyobb, vagyis a hűvek átlagos anyagi helyzete kedvezőbb, az egyházi teher főösszege az állami adónak sokkalta kisebb hányadát teszi.

Azt hisszük tehát, hogy, ha lélekszám arányában ugyanannyit kérünk az adórendezés céljaira az

ág. hitv. ev. egyház számára, amennyi részletes számításaink eredményeként az ev. ref. egyház szükségletét mutatkozott, az így számításba vett segélyösszeg mindenesetre fedezni fogja az ágostai egyház szükségletét.

Mindezek alapján az elviselhetetlen egyházi adóteher csökkentésének céljaira az ev. ref. egyház részére 1.400.000, az ág. hitv. ev. egyház részére 700.000 korona évi segélyt kérünk az államtól.

Ezen segélyösszeg a két testvéregyház legfőbb hatóságainak adatnék át átalányösszegképpen, de azon feltétel alatt, hogy abból adózási segélyalap képeztessék s az kizárólag azon egyházközségek elviselhetetlen adóterhének méltányos leszállítására fordíttassék, melyek vagyonosabb híveik megfelelő megadóztatása mellett sem fedezhetik saját erejükből rendes egyházi szükségletüket.

E célból mindkét egyház törvényhozó zsinata megállapítja az egyházi rendes adónak azon legmagasabb mértékét, melynél magasabb egyházi adóteher viselésére egy egyházközség sem kötelezhető, s az államsegélyből fedezné azon hiányt, mely egyes egyházközségek rendes költségvetésében ezen adókulcs életbeléptetése mellett mutatkoznék.

Az így megállapított adó képezné a közalapi hozzájáruláson kívül az egyháztagnak egyedüli rendes egyházi közterhet, rendkívüli szükségletek fedezése azonban ezentúl is rendkívüli adó kivetése által történhetnék.

Az adózásnak ily módon való rendezése; mely hitsorsosainknak még mindig aránytalanul megterhelhetőnek jár, de legalább elviselhetőségénél fogva az adóalapot tönkre nem teszi és ez állami érdek is; szükségleteink fedezésére fedezetnek távolról sem elég. Mert szükségünk így állanak:

2. Az egyházi közigazgatás költségeire.

Eddig egyházi közigazgatásunk költségeit, — amelyből fedeztettek az egyházkerületeken és egyházmegyéken alkalmazott összes tisztviselőket, püspököket, espereseket, jegyzőket, pénztárnokokat, szóval az összes alkalmazottak tiszteletdíjait, az egyházi és iskolai látogatásokat, az egyházkerületi és egyházmegyei gyűlések tartásának stb. összes költségeit, — egyéb alap hiányában, közigazgatási költség címén, az egyháztagnak lélekszám arányában kivetett egyházi adóból fedeztük. — Az ekképpen kirótt közigazgatási költség súlyos, sok helyütt majdnem elviselhetetlen teherként nehezedett az egyházak és iskolák fenntartására már különben is aránytalanul nagy egyházi adóval megrótt egyháztagnak. És bár, világi dignitáriusainknak, még kész kiadásait is csak részben tudtuk honorálni, maguknak a sok helyen a lelkészi fizetéssel is nagyon csekélyül dotált egyházi tisztviselőknél olyan szerény, jelentéktelen tiszteletdíjat juttatott, amely állásukkal, s az általuk végzett munkával arányban nem állott, ahhoz méltó nem volt.

Miért is az eddigi méltánytalanul terhelő gyakorlat teljes megszüntetésével, az egyházi közigazgatási költség, mint egyetemes egyházunk elsőrendű közszükséglete, nem az egyháztagnak kirótt egyházi adóból, hanem állami dotációból fedezendő; — és pedig olyan módon, hogy a magyarországi két protestáns egyház minden tagja után 20—20 fillér adassék állami dotációképpen a két protestáns egyház főhatóságának, azon kötelezettséggel, hogy abból fedezze egyházi közigazgatása összes szükségleteit

Ezen kulcs alkalmazásával a magyarországi ev. ref. egyház 2.518.696 tagja után a 20 fillér 483.739 korona 20 fillér esik; a magyarországi ág. hitv. ev. egyház 1.085.603 tagja után a 20 fillér 217.120 korona 60 fillér esik; összesen 700.859 korona 80 fillér.

3. A lelkészek korpótlékára

A közpályák bármelyikén alkalmazott rendes tisztviselők előhaladása biztosítva van vagy fokozatos előléptetés, vagy korpótlék által, — a magyarországi protestáns lelkészek kivételével.

Külföldön a protestáns lelkészek általában korpótlékok nyerne és pedig hivatali törzsfizetésük egyenlőcsadát, vagy egytizedét kapják 5—5 évenként korpótléku; — és legtöbb helyen ez a korpótlék a lelkészi fizetés állami kiegészítésével kapcsolatosan tétetik folyóvá. Magyarországon az 1898. évi XIV. t. c. a törvényesen bevett vallásfelekezetek lelkészei jövedelmének 1600 koronáig való állami kiegészítését rendelte el; — ezen törvény a hazai két protestáns egyház lelkészei fizetésének 1600 koronáig, mint létminimumig való állami kiegészítéséről intézkedett, — de azoknak korpótlékáról nem.

Hogy tehát egyfelől a hazai két protestáns egyház lelkészeinek képzettségével s a közegyház és a magyar haza érdekében kifejtett tevékenységével arányban nem álló ezen csekély összegre szóló állami fizetés-kiegészítés lehetőleg méltányossá tétessék; — másfelől, hogy az 1600 korona létminimumig, állami fizetés-kiegészítést nem élvező protestáns lelkészeknek, azon díj-levelükben biztosított, szerzett joga, mely az ugynevezett egyházpolitikai törvények folytán, — 1895. október hava óta, — a stolarékban és anyakönyvi kiadványokban jelentékeny jövedelemcsorbulást szenvedett, — némi korpótlást nyerjen; — és mert éppen ma, — midőn hazánkban az állami hivatalnokok fizetésének rendezése folyamatban van, — s így a legközebb hivatalnokoknak, a protestáns lelkészek fizetésének biztosítása, — egyházi közérdekből a hazai két protestáns egyház jövőjére nézve elsőrendű szükséglet képez; a hazai két protestáns egyház lelkészei részére állami dotációból korpótlék adandó, — és pedig olyan módon, hogy 5—5 évi szolgálat után öt ízben — 200—200 koronás és így 25 évi szolgálat után 1000 koronáig emelkedő korpótlék adassék minden hazai protestáns rendes lelkésznek; — mely korpótlék, mint közegyházi szükséglet, az 1848. évi XX. t. c. 3. §-ára való hivatkozással, a magyar állam pénztárából a hazai két protestáns egyház főhatóságának adassék évenként, számadás kötelezettsége mellett.

Mivel pedig a beszerzett hiteles adatok szerint az elmúlt 1902-ik esztendőben a magyarországi ev. ref. egyházban 2030 rendes lelkészi állomás volt rendszeresítve, melyből 94 állomás volt betöltetlenül, 1936 állomás volt rendes lelkészszel betöltve, — és mert ezen 1936 lelkész közül:

269-nek szolgálata 5 éven alól, 277-nek szolgálata 5—10 év között, 278-nak szolgálata 10—15 év között, 269-nek szolgálata 15—20 év között, 189-nek szolgálata 20—25 év között, 654-nek szolgálata 25 éven felül volt.

I-ső ötödéves korpótlék a 200 K, illet 277 lelkészt = 55.400 K. II-ik ötödéves korpótlék a 400 K, illet 278 lelkészt = 111.200 K. III-ik ötödéves

korpótlék a 600 K, illet 269 lelkészt = 161,400 K. IV-ik ötödéves korpótlék a 800 K, illet 189 lelkészt = 151,100 K. V-ik ötödéves korpótlék a 1000 K, illet 654 lelkészt = 654,000 K. összesen: 1.133,100 K. és így a magyarországi ev. ref. lelkészek korpótlékára évenként 1.133,100 koronát kérünk állami dotációból.

Mivel továbbá a beszerzett hiteles adatok szerint az elmúlt 1902-ik esztendőben a magyarországi ág. hitv. ev. egyházban 688 rendes lelkészi állomás volt rendszeresítve, melyből 24 állomás volt betöltetlenül, 664 állomás volt rendes lelkészszel betöltve és mert ezen 664 lelkész közül:

100-nak szolgálata öt éven alól, 72-nek szolgálata 5—10 év között, 80-nak szolgálata 10—15 év között, 104-nek szolgálata 15—20 év között, 84 nek szolgálata 20—25 év között, 224-nek szolgálata 25 éven felül volt.

I-ső ötödéves korpótlék a 200 K, illet 72 lelkészt = 14,400 K. II-ik ötödéves korpótlék a 400 K, illet 80 lelkészt = 32,000 K. III-ik ötödéves korpótlék a 600 K, illet 104 lelkészt = 62,400 K. IV-ik ötödéves korpótlék a 800 K, illet 84 lelkészt = 67,200 K. V-ik ötödéves korpótlék a 1000 K, illet 224 lelkészt = 224,000 K. összesen = 400,000 K. és így a magyarországi ág. hitv. ev. lelkészek korpótlékára évenként 400,000 koronát kérünk állami dotációból.

Tehát az ev. ref. lelkészek korpótlékára = 1.133,000 kor., az ág. h. ev. lelkészek korpótlékára = 400,000 kor. összesen = 1.533,100 kor.

4. Az országos lelkési nyugdíjintézet évi segélyezésére.

Nemesak a közpályán szolgáló, hanem a magántársulatoknál, egyesületeknél alkalmazott rendes tisztviselőknek, sőt szolgálóknak is van nyugdíjintézetük, csupán a magyarországi ev. ref. lelkészeknek nincs.

Egyfelől az ev. ref. lelkészek nagyon is korlátozott javadalmazása, másfelől a lelkészeket díjazó ev. ref. egyházak szerény anyagi viszonyai, hűveinknek az egyházak és iskolák fenntartása érdekében viselt súlyos egyházi adóterhei gátolták mindezeket ezen egyházi közérdekből kiválóan fontos és első rendű szükségletet képező intézménynek: az országos ev. ref. lelkési nyugdíjintézetnek felállítását. Egyetemes egyházunk közérdeke követeli ennek mielőbbi létrehozását. Tervezetünk már készen van, de hogy annak jövője biztosítva legyen, ezen elsőrendű közegyházi szükségletünk fedezésére állami dotációból kérünk 400,000 koronát évenkénti segélyül.

Az ág. h. ev. egyház részéről már 1898-ban szervezett egyetemes nyugdíjintézetnél, a rendes tagok teljes fizetéseiig emelkedő nyugdíjigények fedezéséhez kívántatik, matematikai számítás alapján évenként 167,287 korona; a két nyugdíjintézetre összesen 567,287 korona.

5. Vallástanításra.

Hazai két protestáns egyházunk közérdeke sürgetően megköveteli, hogy a nem felekezetünk iskoláiba járó protestáns növendékeknek hitelveink szerinti vallástanításáról és annak díjazásáról protestáns egyházunk, egész Magyarország területén intézményileg gondoskodjék.

E célból kérjük, hogy:

a) az állami iskolákba, az állam által fenntartott intézetekbe járó protestáns növendékeknek hitelveink szerinti vallástanításáról, illetőleg az e célra protestáns egyházunk hatóságai által alkalmazott protestáns vallástanítók, hitoktatók díjazásáról az állam gondoskodjék, éppen olyan díjazásban részesítvén őket, mint az állami iskolákban az állam által fenntartott intézetekben a római katolikus vallás tanítására alkalmazott hitoktatókat, vallástanítókat részesíti:

b) a többi, nem protestáns egyházunk hatósága alatt álló nyilvános iskolákba és intézetekbe járó protestáns növendékeknek, hitelveink szerinti vallás tanítására, illetőleg az e célra protestáns egyházunk hatóságai által alkalmazott protestáns vallástanítók, hitoktatók díjazására állami dotációból kérünk évi segélyt és pedig: az ev. ref. egyház részére évenként 150,000 koronát, az ág. h. ev. egyház részére évenként 100,000 koronát, összesen: 250,000 koronát, azon kötelezettséggel, hogy protestáns egyházunk főhatósága ezen összegből fedezze — számadás terhe alatt — a fentebb kimutatott közegyházi szükségletet és pedig oly módon, hogy az elemi iskoláknál és az ezekkel egyfoku intézeteknél alkalmazott protestáns vallástanítókat, hitoktatókat, minden heti egy órán végzett vallástanításért évenkénti 50 korona évi díjazásban részesíti, a középiskoláknál és az ezekkel egyenfoku intézeteknél alkalmazott protestáns vallástanítókat, hitoktatókat, minden heti egy órán végzett vallástanításért évenkénti 80 korona díjazásban részesíti.

6. Kulturális és humanitárius intézményekre.

Hazai két protestáns egyházunk közérdeke sürgetően megköveteli, hogy protestáns egyházunk a vallás-erkölcsi élet ápolása és fejlesztése érdekében, valamint a hazai közművelődés és főleg a tanítóképzés és a nőnevelés terén áldásosan működő protestáns intézményeket és intézeteket közegyházi érdekből gyámolítsa, erkölcsi és anyagi segélylyel istápolja és amennyiben szükségét érzi, ilyeneket egyetemes egyházunk érdekében létesítsen.

Miért is protestáns egyházunk ezen vallás-erkölcsi és közművelődési szükségletének fedezésére állami dotációból az ev. ref. egyház részére 400,000 korona évi segélyt kér, az ág. h. ev. egyház részére 220,000 korona évi segélyt kér, összesen: 620,000 korona.

7. Lelkész- és tanárképzésre.

A római kath. és görög kath. egyháznak a budapesti tudomány-egyetemen theologiai fakultása van, amely mint ilyen, az egyetemi fakultás minden jogaival és privilegiumaival fel van ruházva. Protestáns egyházaink részére theologiai fakultás sem hazai egyetemeink kebelében fel nem állított, sem az egyetemen kívül létező és egyházaink által fenntartott theologiai akadémiáink vagy ezeknek egyike nincsen felruházva az egyetemi fakultás jogaival és privilegiumaival.

Ugy ez — mert a lelkészképzést egyházunk a maga kezéből ki nem adhatja, — valamint a tanárképzés, mint egyik legfontosabb egyházi tényező, gondoskodásunkat követeli. Mivel azonban első kötelességünk az e célra szolgáló anyagi erőnk számba vétele s teljes tervekészítés, amivel ma még le nem

számoltunk: az évégett felmerülő szükségletünk kimutatását ezidő szerint mellőzzük ugyan, de mint előbb-utóbb előálló igényünk alapját megemlíteni láttuk szükségesnek.

A fentebbi címen nyert állami dotációt, a két protestáns egyház főhatósága, saját hatáskörében számolja el, a jóváhagyott számadást jegyzőkönyvébe vezeti és ezen jegyzőkönyvet a magyar állam kormányához fölterjeszti.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Mélyen tisztelt Törvényhozás!

A fentebbiekben előadtuk az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §-ában lefektetett elvek megvalósítására nézve nézeteinket, kívánalmainkat.

Midőn az idézett s a magyar nemzetnek és koronás királyának igazságérzetéről tanuskodó törvény végrehajtását kérjük s követeljük, célunk — mert a törvény végrehajtása más nem is lehet, — célunk az, hogy tetteleg életbeléptetve lássuk valahára ama törvényben kimondott nagy elveket s a többi vallásfelekezetekkel együtt, szabadon és nyugodtan élvezzük annak gyümölcseit.

Előterjesztésünkben világosan látható, hogy mi, az egyenlőség és viszonyosság elvének megvalósítása végett nem különleges felekezeti nekünk kedvező, minket megkülönböztető új törvény alkotását, hanem a meglévőnek sanctionálását, a tételes törvények végrehajtását kérjük és követeljük.

De világos előterjesztésünkben az is, hogy míg az idézett törvény 2-ik §-ának teljes egészében, minden irányu vonatkozásaiban végrehajtását várjuk, addig a 3-ik szakasz életbeléptetésére nézve, önkormányzati jogunk épségben fenntartása mellett elégnék tartjuk azon szükségünknek állami közjövendelmekből fedeztetését, amelyeket egyházunk és hazánk magas érdekeinek sérelme nélkül, önmagunk megadóztatásával sem birunk teljesíteni s melyeknek fedezetlen maradása, egyházi és iskolai közjóra törekvésünket akadályozza meg.

A magyar nemzet meg tudta szüntetni a nemesség összes kiváltságait, politikai és társadalmi előjogait, megtudta szüntetni a földesuri jogokat, minden veszedelem nélkül: lehetetlen, hogy meg ne tudja szüntetni azokat a visszaéléseket, tulkapásokat, melyek e haza állampolgárai között az egyenlőséget és viszonyosságot veszélyeztetik, illuzóriussá teszik; lehetetlen, hogy meg ne tudja szüntetni azokat a kétes eredetű előjogokat, melyek alapján a ma már oly igazságtalan kegyuri jogok nőttek ki, amelyek ellentétben állanak a modern jogviszonyokkal és az ezekből eredő számtalan törvényeinkkel.

Kérjük tehát a magas kormányt és a törvényhozás összes tényezőit, hogy a magyar alkotmányért és a nép-zabadságért oly sokszor vérzett s már-már elvérzett magyar honi protestáns lakosságot nyugtassa meg; gondoskodjék a jogegyenlőség és viszonyosság elvei alapján ennek védelméről, mentse fel minden jogtalan adózástól, mentse fel az igazságtalan tulterheléstől, amelyet a kiváltságosak nem viselnek s tegye lehetővé, hogy a magyarhoni két protestáns egyház, hivatásának magaslatán, tagjainak tulterhelése nélkül felelhessen meg azon nagy feladatainak, melynek megvalósítása az ország talpköve, mely ha ledől: „Róma ledől s rabigába görnyed.“

TANÜGY.

Egyházkerületünk népiskoláinak állapota az 1900/1-ik iskolai évben.

Sokszor halljuk emlegetni, hogy a magyar református egyház milyen féltő gonddal ápolja iskoláit, mennyi áldozatot hoz iskolái felekezeti jellegének megóvására, mennyi gondot fordít arra, hogy iskoláiban református szellemű tanítás és nevelés folyjék, s hogy a kálvinista magyarságnak hamisítatlan magyar nemzeti szellemben való nevelésével milyen szolgálatot tesz a magyar nemzeti állam épületének kiépítésében, hordozván ezzel olyan terhet, melylyel a mi kálvinista magyar népünk van az összes állampolgárok közt legjobban megterhelve. Említik azt is sokan, hogy a népnevelés a mi egyházunkban, ha nem is áll a legmagasabb fokon, legalább is kiállja a versenyt a más jellegű hazai iskolákkal.

Miután az ilyen általános állítások még azokban sem keltik a bizonyosság érzetét, akik szerezni hinni, hogy ez tényleg így van, ha csak kézzel fogható adatokkal nem bizonyítunk, azt hiszem, nem lesz érdektelen, ha megkísérlem egyházkerületünk népiskoláinak állapotát a református népiskoláinkról készített táblás kimutatások alapján megismertetni. Mivel azonban ezek csak viszonylagos adatok önmagukban véve, összehasonlítom egyházkerületünk népiskoláinak állapotát a közoktatási miniszter által közrebocsátott ugyanazon iskolai évről szóló adatokkal, hogy ismerjük meg, hogy az ország mindenféle jellegű iskoláját összefoglalva, bizonyos kérdésekben egyházkerületünk népiskolái nem maradnak-e az országos átlag mögött? Akár egyik, akár másik eset forog fenn, tanulhatunk belőle, mert ha állapotaink az országos átlaggal szemben kedvező képet nyújtanak, ez a tudat jóleső megnyugvással tölthet el bennünket, de ha viszont az tűnnék ki, hogy az országos átlaggal szemben hátrányban vagyunk, tanuljunk belőle, s az állapotok orvoslására mindent tegyünk meg.

Hogy melyik eset forog fenn, a statisztikai adatok alapján kísérjük figyelemmel. Előzetesen azonban megjegyzem, hogy eme statisztikai adatok nem készülnek kellő pontossággal. Nem tartozik e cikk keretébe annak a kérdésnek a kutatása, hogy ezek a kimutatások hol fogyatékosak, okait pedig távolról megállapítani is lehetetlen. csak azt jegyzem meg, hogy az alább közlendő adatokból ki fog tűnni, hogy eme hiányok csak pár egyházmegyének némely adataira vonatkoznak, s így a százalékok kiszámításánál csak némely rovatot érintenek, s azon rovatoknál sem okoznak nagy különbséget.

Tudjuk, hogy a református egyházzal együtt keletkeztek a református iskolák. A hitek áldozatkészsége az idők követelményei szerint szaporította emez iskolákat, s az iskolák szaporítása nagy erőfeszítéssel folyik napjainkban is. Tagadhatlan azonban, hogy egyházunk vezetői éppen nincsenek megelégedve iskoláink számával, szeretnék azoknak a számát növelni, de nem bírja az egyház anyagi ereje. Annál bámulatosabb, hogy ref. népiskoláink száma még így is jelentékeny, s a ref. egyház, mint iskola fentartó még ma is az első rangú iskola fentartók közé tartozik. Jelenleg ugyanis a magyarországi

iskolák jelegük szerint így oszlanak meg: állami iskola van 1683, községi 1771, katolikus 5500, g. katolikus 2072, g. keleti 1795, ág. evangélikus 1394, ref. 2095, unitárius 38, zsidó 503, magánjellegű 199, egyesületi 96. Vagyis fennáll összesen: 17146 iskola.

Kitűnik emez adatokból, hogy jelenleg az összes iskolának 12%-a a református egyházra esik. Ez a százalék ugyan alatta marad 2%-al a lakosság számarányában szereplő 14%-os arányszámnak, azonban nem hagyandó figyelmen kívül, hogy jelenleg az utolsó 3—4 évtized alatt rohamosan szaporodó állami és községi iskolák is jelentékeny szávalékkal szerepelnek. Hogy iskoláink számát módton bíráljuk meg, arra nézve tegyünk összehasonlítást a református és katolikus iskolák közt, s ki fog tűnni, hogy a katolikusok, 5500 népiskolája a hazai összes iskolának 32%-át teszi, holott a katolikusok az ország lakosságainak 46%-át képezik. Míg tehát e reformátusok százalékszámát a felekezeti számaránynak csak 2%-al marad alatta, addig a katolikusok 14%-al állanak a felekezeti számaránynyal szemben hátrányban. Ékesen szóló bizonyítéka ez annak, hogy a református egyház még napjainkban is nagyobb terhet hord aránylag az iskola fentartás körül, mint a többi felekezet. Tagadhatatlan, hogy ez által a református egyház olyan terhet visel melylyel állami érdekeket is szolgál, de bizonyítéka ez annak is, hogy a református egyház napjainkig megőrizte a reformáció korából származó ama tradícióját, hogy az iskolák az egyház veteményes kertjei lévén, kiváló gondban részesítendők.

Ami a tanszemélyzetet illeti, az ország 17146 iskolájában összesen 29063 tanító működik, kik a különféle jellegű iskolákban így oszlanak el: állami 4242, községi 4704, katolikus 9124, görög katolikus 2108, görög keleti 2248, ág. evangélikus 2197, ref. 2856, unitárius 47, zsidó 971, magán 361, egyesületi 205.

Református iskoláinkban tehát összesen 2856 tanító működik, akik azonban már a hazai összes tanítóságnak csak 9%-át képezik. Református tanítóink száma tehát a felekezeti számarány mögött messze elmarad. Azonban hasonlót találunk a többi felekezeteknél is. Így pl. a római katolikusok 9124 tanítója az összes tanítóságnak csak 31%-át teszi, ami a katolikusok felekezeti számaránya mögött 15%-al marad el. Nem esodálkozhatunk azon, hogy iskoláinkat a lakosság szaporodásával lépést tartva kellő számú tanerőkkel ellátni nem tudjuk. Új iskola fentartók kénytelenek a terhek egyrészét átvenni, s ma már 4242 állami tanító működik, kik az összes tanítóságnak 14%-át képezik. Mi reformátusok, az összes iskolának 12%-át képező iskoláinkat csak az összes tanítóságnak 9%-át képező tanítóval tudjuk ellátni. Ebben leli magyarázatát népiskoláink tulzsufoltsága is.

A hazai 2856 ref. tanító közül egyházkerületünkre esik 1291 tanító, vagyis az összes ref. tanítóságnak majdnem fele. Egyházmegyénként következőleg oszlik el: alsó szabolcsi egyházmegyében 147, békésbányai 186, beregi 67, bihari 62, debreceni 149, érmelléki 64, felsőszabolcsi 120, heves-nagykunsági 156, máramaros ugoecsi 33, nagybányai 47, nagykarolyi 51, nagyszalontai 104, szathmári 106.

A tanítók képesítését tekintve oklevele van egyházkerületünkben 1000 tanítónak, igazolványa van 155-nek, kibocsátása 48-nak, lelkésztanító 26, segédlelkész 20, képesítése nincs 49 tanítónak. Vagyis egyházkerületünk 1291 tanítója közül csak 78%-nak van oklevele. Hasonlítsuk össze most már e százalék számot az országos átlaggal. Azt találjuk, hogy az ország összes 29063 tanítója közül oklevele van 26794 tanítónak, vagyis a hazai összes tanítóknak 92%-a bír oklevéllel. Tehát tanítóink képesítését tekintve messze az országos átlag mögött maradunk. Ezt a nem éppen megnyugtató jelenséget nem szabad pusztán egy okra vissza vinni. Nagy szerepet játszik mindenesetre az is, hogy a minimális fizetéssel bíró tanítói állásokra csakis olyan jelöltek pályáznak, akik okleveleik megszerzése után igyekeznek jobb helyre jutni. De nem kicsinylendő az a körülmény sem, hogy okleveles tanítókat jelenleg meglevő tanítóképzőintézetünk nem is képes adni, ezért szerepelnek az igazolványos tanítók oly jelentékeny számmal. Egyházaink ragaszkodnak és pedig nagyon is helyes indokokból ahoz, hogy református jellegű tanítói képesítéssel bíró egyéneket alkalmazzanak és ha oklevél nélkül is, de alkalmazzák tanítójelöltjeinket. Nagy mértékben ösztönöznék tanítójelöltjeinket is okleveleiknek minél gyorsabb megszerzésére az a körülmény, hogy oklevél nélkül elégséges okleveles pályázó mellett nem nyerének alkalmazást. Mindenesetre méltánylással és a legnagyobb elismeréssel kell fogadnunk egyházkerületünk ama, bár ideiglenes jellegű intézkedését, hogy legalább egy osztály mellett állandóan párhuzamos osztályt óhajt fentartani. En hiszem, hogy ha a közel jövőben már több tanító nyerhet intézetünkben oklevelet, okleveles tanítóink száma nem fog elmaradni az országos átlag mögött.

Az alkalmazás minőségét tekintve állandó tanító van egyházkerületünkben összesen 1118, ideiglenes 158, segédtanító 5.

A mi a tanítók korát illeti, összesen 1—10 évig szolgáló tanító van 449, 11—20 évig 252, 21—30 évig 248, 31—40 évig 152, 41—50 évig 40, 50 éven felül szolgál 3 tanító. Ebből kitűnik, hogy körülbelül 700 tanító, tehát felénél több 20 éven alul szolgál és így munkabíró fiatalabb nemzedék. Aránylag legtöbb tanító esik a heves-nagykunsági, azután a debreceni, felsőszabolcsi és a szathmári egyházmegyékre.

A tanítók közül csak fiukat tanít 411 tanító, csak leányokat 387, fiukat és leányokat együtt 493 tanító vagy tanítónő.

A tanítók összes évi javadalmazása nagy változatosságot mutat. Alább közölni fogom az egyes egyházmegyékben mutatkozó átlagot, miből hozzávetőleges képet alkothatunk magunknak a tanítók anyagi helyzetéről.

A békésbányai egyházmegye 186 tanítójának összes fizetése 239,427 korona, miből az egytanítóra eső átlag 1286 korona. A beregi egyházmegye 67 tanítójának összes fizetése 57,566 korona, egy tanítóra eső átlag 859 korona. A bihari egyházmegyében 62 tanító kap 63,313 koronát, egy tanítóra jut 1021 korona. A debreceni egyházmegyében 149 tanító kap összesen 204,920 koronát, egy tanítóra jut átlag 1375 korona. Az érmelléki egyházmegyében 64 tanító kap 62,123 koronát, egy tanítóra jut átlag 976 korona. A felsőszabolcsi egyházmegye 120 ta-

nítójának összesen 109,760 korona fizetése van, egy tanítóra esik 914 korona. A hevesnagykunsági egyházmegye 156 tanítójának 197,501 korona fizetése van, az egy tanítóra eső átlag 1266 korona. A máramarosugocsai egyházmegyében 33 tanító kap 25,717 koronát, egy tanítóra jut 779 korona. A nagybányai egyházmegye 47 tanítójának 43,749 korona fizetése van, egy tanítóra jut 930 korona. A nagykárolyi egyházmegye 51 tanítójának 49,606 korona fizetése van, egy tanítóra jut 972 korona. A nagyszalontai egyházmegye 103 tanítójának 109,722 korona fizetése van, miből egy tanítóra jut 1065 korona. A szathmári egyházmegye 106 tanítója 118,111 koronát kap, egy tanítóra jut 1143 korona.

Az egyes egyházmegyék tehát tanítói fizetés dolgában így következnek egymásután: debreceni, békésbányai, hevesnagykunsági, szathmári, nagyszalontai, bihari, érmelléki, nagykárolyi nagybányai, felsőszabolcsi, beregi máramarosugocsai.

A legnagyobb átlagos fizetés tehát 1375 korona, a legkisebb átlagos fizetés pedig 779 korona. Miután ezen átlagos fizetések a legnagyobb és legkisebb fizetések közt megállapítható átlagot mutatják, a tanító tisztességes megélhetését biztosító fizetés hiánya bizonyára igen sok helyen konstatalható. A közel jövőben bizonyára megtörténendő fizetésrendezés, melynél a felekezeti iskolákra bizonyosan csak utoljára és évek múlva fog a sor rákerülni, református iskoláinkra nagyon hátrányosan fog hatni, mert legképzettebb tanítóinkat nem fogjuk tudni református népiskoláink számára megtartani. Eme veszedelemmel szemben óvatosságnak kell lenni, s a tanítói fizetésrendezés kérdését népiskoláink érdekében a legéberebb figyelemmel kell kísérni.

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

A nagytiszteletű esperes uraknak.

A főtiszt. Konvent múlt évi 48. juniusi sz. végzésében azon óhaját fejezte ki, hogy 1904. március 6-án a „Britt és külföldi Biblia Társaság“ fennállásának százados évfordulója alkalmából tartunk hálaadó istenitiszteletet s a jelzett napon hívjuk fel templomi adakozásra a gyülekezeteket s a begyűjtendő perselypénzt juttassuk a „Százados Alap“ pénztárába.

A Ft. konvent e határozata alapján, egyházkerületi közgyűlésünk múlt évi 228. sz. végzésével rendelkezett s ennek értelmében felhívom a nt. esperes urakat, hogy a vezetésök alatt álló egyházakat hívják fel arra, hogy ez év március 6-án tartsanak ünnepélyes istenitiszteletet, melyen megemlékezzék a „Britt és külföldi Biblia Társaság“ bibliaterjesztő munkásságáról, adjunk kifejezést jó Istenünk iránt érzett hálánknak azért, hogy adta nekünk az ő igéjét, mely a sötétségben világosságra lett a mi lelkeinknek.

Utassák a lelkészeket, hogy a jelzett napon perselyt tegyenek ki a „Százados Alapra“. E per-

sely pénzeket gyűjtsék össze s küldjék be a Konvent egyházi elnökéhez, legkésőbb március 15-re.

Végül arra méltóztassanak útasítani a lelkészeket, hogy a márc. 6-iki biblia-vasárnapra és arra a fontos körülményre, hogy e napon e kerületeink összes templomaiban „Biblia-fillérek“ fognak gyűjtetni: már febr. 28-án a vasárnap délelőtti istentiszteleten hívják fel a gyülekezetek figyelmét.

Teljes tisztelettel, Debrecen, 1904. jan. 6.

Kiss Aron

püspök.

Res catholicae.

X. Pius pápa igen érdekes és reánk, protestánsokra nézve is több tekintetben tanuságos rendeletet bocsátott ki, — „motu proprio“ — a templomi, illetve nyilvános és közönséges éneklés szabályozására. El sem tudjuk hamarosan képzelni, hogy a római egyházban, hol éppen a külső, a kedélyre és érzelemre való hatás a fődolog az istenitisztelet egész berendezésében, — miképpen fog ez a rendelet beválni és foganatosíthatni! ? Annyi bizonyos, hogy bizonyos körökben már eddig is nagy visszatetszést szült; de az elvitázhatatlan, hogy a pápa álláspontja és felfogása még katolikus szempontból is magasan felette áll a közönséges felfogásnak. Különben a rendelet lényege a következő:

„X. Pius pápa az egyházi zenének purifikálására nézve motu proprio rendeletet és szabályzatot bocsátott ki.

A rendeletet és szabályzatot a télhivatalos „Osservatore Romano“ közli egész terjedelmében. A pápát, aki tudvalevőleg maga is képezett és lelkes zenész, aki az egyházi zene tisztaságát és korrektségét szíven viseli, az indította a rendelet és szabályzat kiadására, hogy az egyházi zenét a becsépített világi formák, előadási módok, az egyházi zenéhez nem illő hangszerek, az egyházi zene lényegéhez fől nem emelkedő zeneszerzők szinpadai fogásai, amint azt Magyarországon is tapasztalhatjuk, kivetkőztették igazi jellegéből, hogy az istenitisztelet kisérője és áhítatosságának emelője legyen.

A renDELETEHESZ csatolt szabályzat főbb pontjaiban következő:

A szent zenének magában kell foglalnia azokat a jellegeket, melyek a liturgiához tartoznak, tehát olyan formákat kell felölelnie, melyek jellegéből fakadnak és egyetemesek. Legyen szent, legyen igazán művészi és egyetemes. Ez nem zárja ki azt, hogy egyes nemzetek zenei sajátosságai ne érvényesüljenek, de ezeket alá kell rendelni a szent zene egyetemes jellegének.

A szent zene jellege legtisztábban érvényesül a gregorián énekekben, mely a római egyháznak igazi éneke, melyet az ősatyáktól örökölt. A gregorián ének tehát a szent zene legfőbb mintája. Mentől jobban közeledik tehát valamely egyházi szerzemény a gregorián ének elveihez, annál inkább nevezhető tökéletes egyházi jellegűnek. Kivánatos, hogy a gregorián éneket a közönség is megtanulja, mint az ősi időkben tudta és használta.

A klasszika polifoniában, a mint azt tökéletesre a XVI. században Perluigi da Palestrina emelte, tisztán bírja magában a szent zene kívánt jellegét. A klasszika polifoniát tehát a gregorián énekekkel

együtt kell művelni és az ünnepélyes istenítiszteleteken használni.

Az egyház mindég elismerte és elősegítette a haladást, éppen azért nem zárja ki a modern szerzeményeket sem, de ezeknek a liturgikus funkciókhoz és az egyetemes egyházi jelleghez kell alkalmazkodniok. A profán formákat szigorúan mellőzni kell.

Az egyház liturgikus nyelve a latin levén; az ünnepélyes istenítiszteletek énekei is csak latinok lehetnek. A liturgikus szövegeken nem szabad a zenészeknek változtatniok.

A szabályzat körülírja azt is, hogy a sz. mise egyes részeihez miképpen kell alkalmazkodnia a szövegnek. Ünnepélyes istenítiszteleteken a nép nyelvén irt betéteket sem szabad használni

Az énekek közül nem zárandók ki teljesen a szólók, de ezeknek nem szabad uralkodniok az egésznek rovására. Az énekeseknek alkalmazkodniok kell a liturgikus cselekményekhez, miért is kizárandók a nők, ezek tehát nem bocsáthatók egyházi zenekarokba. Helyettük, a hol soprán vagy alt hangra van szükség, fiúk alkalmazandók, mint az a régi időben volt. Kivánatos, hogy áhitatos és egyházi érzésű férfiak legyenek az énekkarban, miért is óhajtandó hogy egyházi ruhát is viseljenek.

Az orgonán kívül más hangszerek is alkalmazhatók ugyan, de a püspöki hatóság jóváhagyásával. Nem szabad azonban használni az egyházba nem illő hangszereket, minő a nagydob, a réztányérok és csengők, meg harangjáték. Tilos, hogy fuvós zenekarok harsogjanak a templomban. Profán zenekarokat a templomon kívül, körmenetekben szabad használni; de nem szabad profán darabokat játszaniok, hanem egyházi énekeket, melyre külön be kell őket tanítani.

A közbejátékok és a hosszú előjátékok megengedhetetlenek.

Végül a pápa elrendeli, hogy a papnevelő intézetekben az egyházi éneket különös gondal tanítsák és műveljék.

Ránk nézve azért érdekes ez a rendelet, mert bizonyos tekintetben elvi közeledés ez ahhoz a református felfogáshoz, hogy még énekeinkben is kerülni kell azt, a mi profán s szigorúan tartani kell magunkat a Szentíráshoz. Kálvin erre nagy súlyt fektetett.

K Ü L F Ö L D.

A poroszországi evangélikusok egyetemes zsinata.

A poroszországi evangélikusok ötödik egyetemes zsinata f. év október 15-én ült össze Berlinben s miután összesen 17 gyűlést tartott. november 4-én záródott be. A legutolsó egyetemes zsinat 1897-ben volt s így el lehet képzelni, hogy oly hatalmas nagy egyháznak, mint a porosz evangélikusoké, mennyi ügyet kellett elintézni a zsinatnak. Nem céлом itt a zsinat tanácskozásait teljes részleteiben feltüntetni, bár előttem fekszik a legkimerítőbb tudósítás; különösen eltekinteni óhajtók a helyi érdekű ügyek ismertetésétől, de másfelől célszerűnek tartom a közérdekű dolgok tárgyalásának az ismertetését, a melyből talán a zsinat tartásának a küszöbén egyet-mást mi is tanulhatunk.

Az első ülésen a királyi biztos báró Goltz fel-

olvasta a királyi rendeletet, mely szerint a legközelebbi évben az állam 850 ezer márkával járul hozzá a lelkesi özvegyek és árvák nyugdíj alapjához. A zsinat elnökévé a királyi biztos megnyitó beszéde után Zieten-Schwerin grófot és másod elnökévé Holtzheuer magdeburgi superintendenst választották. A következő napon tartott gyűlésen a zsinati előjáróság egy nyomtatásban megjelent tudósításban számolt be azon intézkedésekről, amelyeket a legközelebb tartott zsinat határozataiból kifolyólag tennie kellett. Legérdekesebb ezen tudósításban azon kérdés tárgyalása, hogy miképpen folyanak be az egyházi hatóságok a vallástanítók kiválasztásába a magasabb tanintézetekben. A tudósítás a többiek között ekeket mondja: A vallástanító állásra való lépést a legújabb időben több alkalmas kandidatusnak, akik lelkesi seminariumot végeztek, az által könnyebbitették meg lényegesen, hogy a seminariumban nyert paedagogiai és didaktikai előképzettség folytán a gymnasiumi seminariumi évet elengedték. A superintendensek minden lehető elkövetek, hogy kerületeikben tudományosan képzett és egyházzal hithű lelkészjelölteket alkalmazzanak magasabb tanintézetekben vallástanítókul. Arra vonatkozólag, hogy ily intézeteknél a vallástanítók kiválasztásába döntő befolyása lehessen az egyháznak, már lépések törtettek a vallásügyi miniszternél, aki meg is ígérte a kedvező elintézt.

Okt. 17-iki ülésen részletesen megvitatták a keleti poroszországi evangélikusok nyomasztó helyzetét, ahol okvetlenül segítségére kell sietni a lakosságnak, amely már több egyházi adó fizetésére képtelen. Érdekes volt Stoecker lelkésznek azon javaslata, miszerint a lelkészek mindig jelentést tegyenek a vidéki konsistoriumokhoz arra nézve, hogy miképpen készítik elő egyes proselytát megkeresztelését. Ezen indítványt azon szomorú tapasztalat tette szükségessé, mivel legtöbb zsidó csak külsőleg tér át, de lelkileg nem, sőt egyik-másik ilyen áttért keresztyénellenes tanokat is hirdet.

Igen érdekes volt a *theologiai tanárok választására vonatkozó vita*. A kérdést már lapunkban „Vita a modern theologia felett a porosz országgyűlésen” című cikkben ismertettük. Fontos kérdés ez már azért is, mivel az egyháznak kimondhatatlan kárára van az, ha a theologiai tanári székek oly egyénnel töltenek be, akik egyházellenes tanokat hirdetnek. Referensül a zsinat ezen közérdekű ügyben Haupt hallei tanárt választotta meg s a tárgyat alapos megvitatás végett egy 15 tagból álló bizottság elé utasította. A bizottságban hosszas vita támadt arra nézve, hogy minő javaslatot tegyenek a theologiai tanárok választására nézve a zsinatnak. Mig egy része a bizottságnak azt követelte, hogy a theologiai tanszékek betöltésénél ne csak a tudományos képzettségre, hanem az egyháziasságra is föltétlenül tekintettel legyenek. másfelől különösen a tanár-bizottsági tagok a tanszabadság veszélyeztetését látták az ilyenü intézkedésben. Remek beszédet tartott Stoecker az egyház érdekében „Ma — mondta a többek között Stoecker — „azon kérdés előtt állunk, érvényesüljön-e az írás vagy nem? Az evangélikus egyház sokat elviselhet, elviselheti, hogy alapelveit kutatás alá vegyék, de hogy az ifju theologust a katedrából arra tanítsák, miszerint ne higgye az apostoli hitformát, azt már nem tűrheti el. Azt gondolom, hogy azt a zászlót, amelyet

kétezer éven át lobogtattunk, most hirtelen, mint felesleges terhet nem dobjuk félre! A gyakorlati ténnyé lépek. Ha minden docens legalább két évig működött volna mint gyakorló lelkész, akkor a betegek és haldoklók ágyánál megismerte volna, hogy a vallásnak fölényege a láthatatlan, a természet fölötti. Az utolsó következmény különben az lenne, hogy a kegyes emberek hátat fordítanak nekünk. Így oda jutnánk, hogy husvétkor, karácsonkor és pünköstkör a szószéken legendákat prédikálnánk. A modern theologia keresztülvitelének az lenne az eredménye, hogy míg a katolikus egyház, amely hitvallásához rendületlenül ragaszkodik, a tények egyháza volna, az evangélikus egyház pedig a legendáké. Ezt el kell kerülnünk.“ (élénk helyeslés.)

(Folyt. köv.)

V—n

Külföldi egyházi élet

(Dr. Fouse superintendens elismerése a magyar nép iránt; a biblia fordításra fényt derítő pályázat egy varró iskolai tanítónő adománya folytán.)

Ma már elértük azt, hogy 16 magyar misszionárius működik az Egyesült Államok területén élő hittestvéreink körében. De ez még nem elég, a rohamos bevándorlás következtében az egymástól nagy távolságban élő hívők lelki szükségét így sem lehet még kellőleg kielégíteni, e végből Kuthy Zoltán New-Yorki lelkész az itteni ref. egyházak missziói hatóságának azon indítványt tette, hogy Virginia államban Pocahontason és Ohio államban Dillonvaleben is szerveztesenek magyar missziók. Dr. Whétmer superintendens pártfogásába vette az indítványt, lelkes hangon hívta fel a vasárnapi iskolák és vallásos egyetek figyelmét, hogy kegyes adományaikkal tegyék lehetővé az új missziói telepek felállítását és szervezését. Az egyesült-államokbeli ref. egyház hivatalos lapja, a „Reformed Church Masseur“ újabban állandó rovatokat közöl a magyarok ügyéről s a sorokból az irántunk érzett szeretet és elismerés tűnik ki. Újabban Dr. Fouse superintendens szentelt egy hosszabb közleményt a magyar misszióknak s a többek között ezeket írja: „A board ezen népet (t. i. a magyarokat) kiválóan hűnek találta az egyház iránt. Nem könnyen lehet őket megkapni más egyház részére, hogyha a ref. egyházba tartoznak. Szeretik atyáiknak egyházát és nem hagyják el, ha élvezhetik lelki táplálékait. A board ezen népet nagyon becsületeseznek és tisztességesnek találta. A legadakozóbbak közé tartoznak az egyház iránt. Szegénységük dacára nagy összegeket adnak az egyház fenntartására . . .

Ugy vagyunk értesülve, hogy Pocahontason 5000, Dillonvaleben 4000-en vannak és sokan közülök reformátu ok. Egyházba kell őket szerveznünk.

De a baltimorei general synod csak 9,000 dollárt jelölt ki a csehek és magyarok között végzendő missziói munkára. Az egyház nem látta előre e munkatér gyors fejlődést. S ezen 9000 dollárnyi összeg már mind ki van merítve azon munkák által, miket most végzünk. Az 1904. január 14-én gyűlésező boardnak még két új missziót kell szervezni a magyarok között. A boardnak első évben 1500 dollárt kell szolgáltatni ezen missziók céljaira . . . Vajjon előre kell-e vinni a szervezést a boardnak, avagy elhanyagolni s talán végképpen elveszteni őket egyházunk számára? Melyik lesz meg ezek közül óh ref. egyházunk tagjai? Termé-

szetesen ti mindnyájan azt fogjátok felelni: „Állítsunk missziókat minden esetre.“

Egy angol nő. Miss Gould varróiskolát tart az Egyesült Államokban Lyndhurstban. Szokása szerint megvendégelte egy alkalommal tanítványait s a többek között sonkás kenyér is volt az ételmi cikkek között, mikből a gyermekek ettek. Mivel az iskolai ünnepély és megvendégelés éppen péntekre esett és sok katolikus gyermek vett részt a varróiskolai órákon, az ottani plébános Earley felhívta a szülőket, hogy gyermekeiket ne bocsássák olyan iskolába, hol vallásos érzések sérelmet szenved. Miss Gould védte magát, hogy ő egy katolikus gyermeket sem kényszerített a hűségére, hanem azok a magok tetszésökből választották éppen a sonkát. Egyszersmint ígéretet tett, hogy a jövőben tartandó iskolai ünnepélyeken bibliaolvasással kölcsönöz ünnepies diszt az összejöveteleknek. Ez ellen a plébános ismét kifogást tett azon okból, hogy a római egyház tiltja a protestáns biblia olvasását, mert annak története VIII. Henrikkel kezdődik. E válasz következtében Miss Gould 750 dollár (3750 kor.) pályadíjat tűzött ki annak a megvitatására, hogy a bibliának amerikai angol szövege mennyiben autentikus és mennyiben nem? Bizonyára sokan fognak részt venni ez érdekes és közhasznú pályázatban, a mit a római kath. pap kicsinyeskedése idézett elő.

Chicago.

Nánássy Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

— „Az egyházi könyvtár“ ügyében bizottsági ülés tartatik Budapesten 1904. január 26-án (huszonhatodika) a Lónyai-utcai ev. ref. főgymnasium II. emeleti könyvtár-termében. A meghívót erre az ülésre *Báró Bánffy Dezső* és *Kun Bertalan* ő méltóságai már ki is bocsátották, — jelezvén abban, hogy a dolgot a különböző egyházkerületek küldöttei Fötiszt. *Antal Gábor* dunántuli püspök ur előadása mellett fogják megbeszélni s így állapítják meg a követendő egyöntetű eljárást. A mint más oldalról értesülve vagyunk ezen a bizottsági ülésen a *Hegedüs-László-féle* cég be fogja mutatni az általa már elkészített bekötési táblázatokat is.

— **Kimutatása** a debreceni ev. ref. egyház 1903. évi népmozgalmi állapotának. Elve született törvényes fi 756, törvényes nő 689, törvénytelen fi 94, törvénytelen nő 85. Halva született törvényes fi 43, törvényes nő 55, törvénytelen fi 15 törvénytelen nő 9, összesen 1746. Meghaltak finemből 738, nőnemből 731, összesen 1469. Egybekeltek házasság által. Tiszta pár 294. Vegyes pár 95, összesen 389. Attértek hozzánk más egyházból fi: helybeli 7; beköltözött 14; együtt 21, nő: helybeli 1; beköltözött 5; együtt 6. összesen: helybeli 8; beköltözött 19; együtt 27. Kitért tőlünk más egyházba fi: helybeli 1; beköltözött 6; együtt 7, nő: helybeli 5; beköltözött 8; együtt 13. összesen: helybeli 6; beköltözött 14; együtt 20. Szaporodás lett finemből 184,

nőnemből 100. összesen 284. Népeség (az 1900-ik évi népszámlálás adatainak tekintetbe vételével) fi nemen 25,295, nőnemen 26,874, összesen 52,169.

— **A Sárospataki Lapok** szerkesztőségébe újévkor szerkesztőtársul és a kiadó hivatal vezetőjéül belépett *Zorányi Jenő* theol. tanár s ismert nevű egyháztörténész. Azon viszony azonban, mely bennünket és lapunk olvasóit *Zorányival*, mint több éven át a hevesnagykunsági egyházmegye egyik lelkészével egybekapcsolta, továbbra is változatlanul marad s tisztelt barátunk ígését birjuk arra nézve, hogy lapunkat magvas és becses cikkeivel ezután is többször fel fogja keresni. Mindenkor szívesen látjuk őt „idehaza”

— **Protestáns lelkészek és a kedvezményes vasuti jegyek.** Sok igazságtalanság van a világon; van Magyarországon is. És ha egy katolikus pap, egyik ismert katolikus jellegű politikai napilapban csak a napokban arról panaszkodik, hogy nincs rovat még a katolikus lapokban sem a papság érdekeinek védelmére: mi meg azt mondjuk, hogy nem igen van érzék még protestáns minisztereinkben sem, ha jogaink és igazaink biztosítására kellene valamit tenni. Legalább még eddig így volt. Ám lássuk, hogy lesz a jövőben. Egyik példaként erre csak a kedvezményes vasuti jegyek kiadása körül eddig követett eljárást említjük fel. Éppen a minap mutatott rá egyik hitsorsosunk arra az anomáliára, hogy míg a bécsi magyarfaló lapok tucat számra élvezik vasutvonalainkon a szabadjegyet, addig a protestáns lelkészek, tanárok és tanítók e tekintetben még eddig semmi kedvezményt el nem értek. Pedig ült már abban a kereskedelemügyi miniszteri bársony-székben református vallású s magas egyházi tisztséget viselő férfit is, kinek minden bizonynyal volt tudomása arról a soknemű, hasznos és ingyenes szolgáltról, melyet p. o. a protestáns lelkészi kar árva, katona, statisztika, bűnügyekben az államnak tesz s arról a nagyfontosságú kultur-misszióról, melynek legalább is van részünkről is annyi haszna, mint a bécsi és magyar politikai és másnemű lapok kiadásának. S lám ez a férfit sem szüntette meg a régi igazságtalanságot. Soha sem említettük, de most már nyilvánosságra hozzuk, hogy éppen ez az illusztris hitsorsosunk volt az, a ki midőn lapunk számára, több, mint 20 évi becsületes és nagy áldozatokkal teljesített közszolgálatunk után egyetlenegy szabad vasuti menetjegyet kértünk, — kérelmünkkel ridegen elutasított! Ilyen dédelgetett gyermekei vagyunk mi a magyar államnak! Amerikában minden lelkésznek szabad jegye van az Egyesült Államok vasutvonalán, mert ott a lelkész missióját fel tudják fogni, meg is tudják becsülni; de nálunk bíró, közgazgatási tisztviselő, állami funkcionárius, or-

szágos képviselő stb. mind . . . mind számíthat kedvezményre, csak az az egyházi és felekezeti tanügyi szolgálatban álló ember nem, kinek az állam más egyebet sem ad, hanem legfeljebb csak ingyenes munkát. Ne mondja azt senki, hogy kicsinyes dolog ez; mert ha ilyen, hát akkor miért nem segít rajta az egyenlő mérleggel dicsekvő hatalom! ? Nincs igazsága azoknak, kik ebből is felekezeti kérdést akarnak csinálni. Szeréntünk minden pap, minden tanár, minden tanító jogot tarthat ilyen kedvezményre, bármilyen vallású legyen is, ha egyszer magyar földön lakik s a nemzeti kultúra szolgálatában áll. Persze! Mi ezt itt hiába beszéljük; a mi szavunk nem hat fel oda, ahol ezen az igazságtalanságon segíthetnének. De ha országos mozgalmat indítunk; ha az egyes egyházmegyék és kerületek alkalmas uton szavukat hallatják s a zörgetésbe bele nem unnak, — lehetetlen, hogy végre is célhoz ne jussunk. Elérkezett az ideje immár annak, hogy érdekeinket nyilván tartsuk s azoknak biztosítására a fáradságot ne sajnáljuk. De csináljuk ezt magunk; ne bizzuk másra; ez így méltóságosabb s így illik hozzánk.

— **Csiky Lajos felolvasása a „Magyar Pestalozzi társaságnál.** Csiky Lajos, a debreceni ev. ref. theol. akadémia dékánja „A vérmérsékletek paedagógiájá”-ról olvasott fel. Tudja, hogy a modern tudomány nem fogadja már el a régi orvosoknak a vérmérsékletekre vonatkozó tanítását, de ő azok közé tartozik, kik ma is elismerik azok jelentőségét. Beszél tehát a vérmérsékletekről élettani és paedagógiai szempontból s kimutatja, hogy a szangvinikus vérmérséklet a gyermekek, a melancholikus az ifju-, a kolerikus az érettebb-, végre a flegmatikus az öreg korral hozható szervi kapcsolatba. Felállítván már azt a tételt, hogy nemesak a gyermek-, és ifju-, de az idősebb kornak is szüksége van nevelésre, s hogy egyik vérmérséklet sem föltétlenül jó s egyik sem jó föltétlenül: áttér felolvasása gyakorlati részére s a különböző vérmérsékletek világitásában beszél az egymásután következő életkorok neveltetéséről s végül javasolja: mondja ki a „Pestalozzi Társaság”, hogy a paedagógusra nézve elengedhetetlen föltételnek tartja a növendékek különböző vérmérsékletének kiismerését: a szangvinikus véralkotot tekintve, magyar fajunk uralkodó vérmérsékletének, különösen ennek nevelésére ad jó tanácsokat, míg az élet javakorában levő ember kolerikus s az öreg kor flegmatikus vérmérsékletével szemben, melyeknél a paedagógus mint ilyen már nem szerepelhet, azt kívánja, hogy a paedagógus saját életpéldájával, munkásságával terjeszsze az igazságot, a jogot, a méltányosságot az önuralom, a szeretet és a szorgalom elveit. Csiky felolvasása, mely a nagyszámban megjelent közönség óriási tetszésével találkozott, a munkásságnak, mint minden pedagógia végcéljának magasztalásával végződött.

— **A debreceni katolikus nőegylet.** Január 2-án megjelent számunkban a kedvetlen és keserű gúny sajátlagos érzésével megemlékeztünk volt már a mi róm. kath. prépost-plébánusunk eme legujabb

sakkhúzásáról. Miután azonban akkor csak az utolsó pillanatban értesültünk vala a történetéről — sem terünk, sem időnk nem volt ezt az eseményt érdeme szerint méltatni. Ennekkövetkeztében most újból vissza kell rá térnünk, annyivalinkább, mert ma már nemcsak a helybeli politikai lapok tárgyalják azt különböző szempontokból, hanem az országos katolikus sajtó is hozzá, persze, roppant dicsőhymnusokat zengedezve az ügyes *Wolaffkának!*

Hát legyen nekik az ő izlésök és felfogásuk szerént. Mi utólagosan a következőket jelentjük ki. Ha *Wolaffka*, vagy bárki más, jótékony intézményeket szervez, — az ellen nemcsak hogy semmi kifogásunk nincs, de sőt a szervező iránt teljes és őszinte elismeréssel vagyunk *még akkor is, ha azt felekezeti alapon szervezte!* Az egyházaknak elvégre is egyik eminens munkatársok a humán intézmények kereteiben tárul fel. De a debreceni katolikus nőegylet célja messze túl fekszik a látszaton és az, ami ennek az együletnek a megalakítása körül történt, leleplezi a jezsuita lelkületet s kihívja maga ellen a legerősebb bírálatot nemcsak a reformátusok, hanem azon felvilágosodott katolikusok részéről is, kik adnak még valamit a társadalom békéjére. A makáriai püspök ur ugyanis banquettek s egyéb ünnepélyes összejövetelek alkalmával nagy eloquentiával s ríktó ostentatióval mindig a béke apostolának vallja magát s kedves és megszóktott szójárása, hogy „ne azt keressük, a mi bennünket elválaszt, hanem a mi egyesít,” s ez a nagyhangu frázis célját rendesen el is szokta érni azoknál, akik a szavak őszinteségében még hinni tudnak. Elérte p. o a *Szele György* beiktatása alkalmával rendezett közebéden is, ahol *Jánossy Zoltán* ellen általános volt a felháborodás nemcsak *Wolaffka* ur részéről (ami végre is érthető) hanem némely református vallású jóhiszemű urak részéről is, csak azért, mert *Jánossy* igen helyesen! nyíltan a szeme közé merete vágni a makáriai püspök urnak, hogy nini: hisz az ur vizet prédikál, de mindig bort iszik. Igazán szomorú elégtételt kapott *Jánossy* most ennek a katolikus nőegyletnek megalakításával! Mert nézzük csak, hogy is alakult meg a tisztikar?

„Elnöknő egyhangulag *Bernáth Elemerné lett.* Tudni kell, hogy *Bernáth Elemér* a tisztánnemi ref. egyházkerületben egyházmegyei gondnok, — egy idő óta kerületi elnökhelyettes, konventi tag s pár hét óta a debreceni ref. egyház ujonnan választott prezsbiteré! Egyik alelnöknő: *Csanak Józsefné*. Neje a Debrecenben oly nagy szerepet játszó kálvinista *Csanak* familia egyik tiszteletreméltó tagjának. A választmány következőképpen alakult meg: *Aczél Gézáné*. Férje = városi főmérnök, debreceni ref. prezsbiter. *Agrikola Adolfné*; férje = kir. táblabíró, ref. vallású. *Ózv. Boczkó Sámuelné*; férje rendőr főkapitány volt és a debreceni ág. hitvallású egyháznak főgondnoka. Szintén ág. hitv. a férje *Forgách Károlynénak* és *Füleky Pálnénak*. Aztán ismét református vallású és igen előkelő állású férfiak nejei következnek u. m. *Igyántó Sándorné*, — főügyész neje. *Dr. Kenézy Gyuláné*; a férje ref. prezsbiter és bábaképezdei főorvos; *Márton Imréné*; a férje a debreceni ref. egyház ügyvéde s a híres debreceni kálvinista pap *Márton* unokája. *Dr. Síriváry Gyuláné*; a férje városi főorvos, kinek atyja debreceni kálvinista professor volt. *Széil Farkasné*; férje kir. táblai tanácselnök az ismert nevű író és erős református

érzésű, ref. papi családból származó férfiú. *Csanak Jánosné*, *Deák Ferenczné* előkelő állású ref. vallású férfiak nejei; *Vecsey Imréné* ismét a tősgyökeres református *Vecsey* család egyik tagjának a város főjegyzőjének és a debreceni ref. egyház egyik prezsbiterének a neje.

Ime így van ez a névsor összeállítva! Mi azonban tiltakozunk az ellen, hogy *Wolaffka* ur, vagy bárki más különben is beteg és széttagolt társadalmunkat ily vakmerőleg merészelje széttszakgatni. Ertse meg mindenki, hogy miről van szó. Itt a katolikus térítésnek akarnak propagandát csinálni; s e célra a vegyes házasságok eszközül használtatnak fel. Hiszen vannak itt Debrecenben igen előkelő, nem vegyes házasságban élő róm. kat. vallású urinők, — miért nem ezeknek diszes sorából alakította meg a választott püspök ur ezt a tisztikart!? Bizony szomorú események ezek s elébb utóbb veszedelemre vezetnek. *Dr. Wolaffka* ur addig-addig csapkod a türelmes református öntudat arcába, hogy végre is ő fogja huzni a rövidebbet. Ebredjetez debreceni kálvinisták! Meddig türitek még, hogy *Wolaffka* ur a hátatokon fát vágjon!? Aztán gondolkozhatnak egy kissé azok a legnagyobb tiszteletreméltó férfiak is, kiknek nejeik itt vannak ebben a névsorban, — ők magok pedig a református egyházban fényes tisztségeket töltenek be...!!! Vajjon nem forog itt fent bizonyos neme az inkompatibilitásnak...!? Micsoda fonák dolgok ezek jó urak!?

— **A balmazújvárosi német ajku ev. ref. egyház** új lelkészül *Szabó Antal* jeles lelkésztársunkat egyhangulag választotta meg rendes lelkészül s állását már január 1-én el is foglalta. Legyen a Krisztus kegyelme úgy ő rajta, mint a hiveken. Sok szerencsét kívánunk.

— **Gyászhir.** Igazán megdöbbenve veszszük a következő gyászjelentést: *Ózvegy Técsy Józsefné*, *Dubányi Erzsébet* mint feleség, a maga, valamint gyermekei: *László* és *Barna*; továbbá id. *Técsy József* mint édes apa; *Técsy Sándor*, *Técsy Vilma* férj. *Szilágyi Gyuláné*, *Técsy Gyula*, *Técsy Mihály*, *Técsy Margit*, *Técsy Tibor* testvérei s *Ózv. Dubányi Jánosné Hüke Viktoria* mint anyós, s nagyszámu rokonság nevében is fájdalommal szívvél tudtják, hogy a hű hitvestárs, szerető édesapa, a jó fiú, vő és testvér, melegkeblű rokon: *Técsy József* szeghalmi ev. ref. lelkész, békésvármegyei törvényhatósági bizottsági tag stb. élete 38 ik s boldog házasságának 13-ik s lekipasztorkodásának 13-ik évében, hosszas betegség után, folyó 1904. év január 4-ik napján reggeli 8^{1/2} óra or jobblétre szenderült. A mélyen sujtott család és egyház zokogó jajszóval siratja a megboldogultat s a szívet vérző fájdalommal csak a hit ereje adhat enyhítő balsamcseppet, hogy az, „ki a kevesen hívnek találtott többre bizatik“ a menyeyi Atyánál: az, ki hirdette Istennek beszédét e földön, hű munkálkodása jutalmát megtalálja a boldog lelkek seregében; s nem marad sirban az, kinek rendeltetése örökélet. A mind halálig hű férfiúnak portetemei folyó január hó 6-án délelőtt 11 órakor az ev. ref. templomban tartandó gyászszertartás után fognak elhelyeztetni a szeghalmi ev. ref. temetőben. Szeghalom, 1904. január 4 én. Csend és béke lengjen nyugvó porai felett, legyen áldott az ő emlékezete. Boldogult barátunk pár hónappal ezelőtt látogatott meg bennünket a

régi ismerőst és barátot most már kesergő özvegyével. Aggódva láttuk testi ereje hanyatlását már akkor is; de még se hittük, hogy ily közel a vég! Az Isten legyen irgalmas az árván maradt családnak!

Szerk.

— **Lapunk mai számához** van mellékelve Liebau et Co. erfurti udvari szállítók, mű- és kereskedelmi kertészek és magtenyésztők árjegyzéki kártyája. A nevezett cég legújabb kiadású, gazdagon illusztrált és tenyésztési utasításokkal ellátott, kertek és mezők részére való *magyar nyelvű fő-mag-árjegyzékét* t. olvasóinknak *ingyen* bocsátja rendelkezésére. A cég sok ezer elismerő és dicsérő levéllel rendelkezik, amelyekben a példás kiszolgálást a vevők igazolják.

Tartalom-jegyzék: Egy socialis kérdés. Dávidházy Kálmán. — **Tárca:** Fagyöngyök egy világi ember naplójából. Id. Komlóssy Arthur. — A magyarországi evangélium szerint reformált és ágostai hitvallású evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról. — **Tanügy:** Egyházkerületünk népiskoláinak állapota az 1900-1. iskolai évben. Baresa János. — **Közéletünk:** A püspöktől. Kiss Áron. — Res catholicae. — **Külföld:** A poroszországi evangélikusok egyetemes zsinata. V-n. — Külföldi egyházi élet. Nánássy Lajos. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

A tanuló ifjuságnak felette alkalmas **egyetlen magyar nyelvű** protestáns imakönyv a **serdülő** ifjuság számára. **Horváthné Ferenczy Ida**

„Fehér Liliom“
 imakönyv a protestáns ifjuság számára. **Kun Bertalan** ev. ref. püspök ur ő méltósága rendkívül meleg hangú ajánlásával. Ára egyszerű kötésben 1 korona, diszes, gazdagon aranyozott vaszonkötésben tokkal 2 k. 50 f. diszes bőrkötésben aranymetszettel és dobozzal 3 k. 50 f. Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a kiadónál: **Vadász M.** könyvkereskedőnél **Miskolcon**, aki az összeg előzetes beküldése esetén portómentesen küldi.

SZŐLŐLUGAST

ültessünk minden ház mellé és kertjeinkben föld és homoktalajon.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas, (bár mind kuszó természetű) mert nagyobb része ha megnő is, termést nem hoz, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. Hol lugastnak alkalmas fajokat ültettek, azok bőven ellátják házukat az egész szezon idején a legkitünőbb muskatály és más édes szőlőkkel.

A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek fala mellett a legsekélyebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, kerítéseknek stb. a legremekesebb díszé, anélkül, hogy legkevesebb helyet is elfoglalna az egyébre használható részekből. Ez a legháladozóbb gyümölcs, mert minden évben terem.

A fajok ismertetésére vonatkozó, szines fénynyomatu katalógus bárkinek ingyen és bérmentve küldetik meg, aki címzett egy levelezőlapon tudatja.

Cím:

Ermelléki első szőlőültvénytelep Nagy-Kágya,

u. p. Székelyhid.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhakkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA OTT: 1845-BEN.